

Hoe Ger Snik zich in zijn bijdrage aan de discussie over pedagogische taakverdeling van zijn gesprekspartners vervreemdt

Bas Levering en Liesbeth Vonk

Het onderwerp van het artikel van Ger Snik in het eerste nummer van de vorige jaargang is nog altijd van belang. De kwestie van 'De rechten van kinderen en de verdeling van pedagogische taken en verantwoordelijkheden tussen ouders en professionals' is sinds het aantreden van het kabinet Balkenende IV alleen maar nijpender geworden. Nooit eerder werd er door een Nederlandse regering in de richting van de ouders een paradoxalere boodschap gezonden. Ouders moeten van het nieuwe kabinet én beiden full-time werken én beter opvoeden. De verplichting opgelegd aan scholen om per 1 augustus 2007 de buitenschoolse opvang te organiseren dwingt daarenboven hoe dan ook tot een herverdeling van de pedagogische verantwoordelijkheid tussen ouders en de school. Genoeg stof dus om inhoudelijk de discussie met Snik aan te gaan.

In ons verzoek aan de redactie om op het stuk van Snik te mogen reageren ging het echter niet zozeer om het standpunt dat hij inhoudelijk betreft – daarin kunnen we ons voor een belangrijk deel vinden – maar veel meer om de manier waarop hij zijn standpunt meent te moeten onderbouwen. Snik onderbouwt zijn stellingname met een voor dit type bijdragen ongekend groot aantal ongefundeerde empirische uitspraken. Dat de wijze waarop hij zijn stelling tegen de verschooling van het jonge kinderleven (Snik spreekt over 'verscholing') conceptueel onderbouwt zeker niet zo onaanvechtbaar is als hij suggereert zullen we slechts met een beperkt aantal voorbeelden toelichten. Onze reactie betreft dus vooral de eisen waaraan volgens ons een dergelijk artikel in een wetenschappelijk tijdschrift als *Pedagogiek* zou moeten voldoen.

Correspondentie adres: **B. Levering**, Fontys Hogeschool, afdeling Algemene Pedagogiek, Prof. Goossenslaan 1-01, 5022 DM Tilburg, e-mail: b.levering@fontys.nl

Sniks empirische argumenten

‘Veel deskundigen en politici zijn van oordeel dat de door de overheid verplicht gestelde en betaalde school tal van opvoedingstaken moet overnemen die traditioneel bij het gezin horen’, zegt Snik in de eerste zinnen van zijn bijdrage (p. 46).

Snik spreekt over ‘veel deskundigen’ zonder een enkele verwijzing. Ook vermeldt hij niet dat er een aantal deskundigen is, dat regelmatig beargumenteerd tegen de verschoolsing van de vroegkinderlijke opvoeding pleit. In eigen kring heeft Wilna Meijer er jaren geleden al systematisch aandacht aan besteed (vgl. Meijer 2000). Een ‘herhaalde oproep tot pedagogische bescheidenheid’ publiceerde zij in een bundel die eigenlijk geheel aan de gewraakte verschoolsing van het jonge kinderleven is gewijd (vgl. Meijer 2006, pp. 70-82). Snik vermeldt niet dat er, als het om de verschoolsing van het jonge kinderleven gaat, onder deskundigen al langer sprake is van een scherpe controverse tussen twee groepen deskundigen en daarmee levert hij kort gezegd onjuiste informatie.

Ook als hij het over politici heeft blijft onduidelijk wie hij op het oog heeft. Gaat het hem bijvoorbeeld om het initiatief wetsvoorstel van Mariëtte Hamer uit maart 2006, waarin zij het voorstel deed om een basisvoorziening te scheppen voor alle kinderen van 0 tot 4 jaar? Gaat het hem om de regeerperiode van de Geus, waarin voorschoolse voorzieningen tot stand zijn gekomen en er veel aandacht was voor nieuw lokaal jeugdbeleid? Gaat het om de voornemens van het kabinet Balkenende IV waarvan in het regeerakkoord wordt gesproken over ‘Samen leven begint met samen spelen’? Hoe kunnen we de kracht van Sniks uitspraken en argumenten nu wegen als we niet weten wie zijn opponenten zijn en wat ze precies op het oog hebben? Zonder preciezere verwijzingen komen generaliserende opmerkingen over leraren die het zat zijn om met opvoedingstaken opgezadeld te worden en ‘deskundigen, politici, beleidsmakers en tegenwoordig ook managers die zich zoals altijd weinig van de opvattingen van de mensen op de werkvloer aantrekken’ volkomen in de lucht te hangen, ook als ze juist zijn.

Zeggen de ‘deskundigen’ overigens echt dat de opvoeding niet aan ouders kan worden overgelaten? Zeggen ze echt dat baby’s moeten worden gescreend en de peuters moeten worden getoetst en gevolgd? En als daar iets op tegen is leg dan toch uit waarom. Opvoeding, ontwikkeling, educatie, de rol van de professional en de rol van de ouders staan inderdaad volop in de belangstelling. Vele betrokkenen laten zich horen. Er is een stortvloed aan artikelen, televisieprogramma’s en onderzoeken waarin de genoemde thema’s aan de orde komen. Blijkbaar bestaat er een grote behoefte om te praten over opvoeding en de rol van de ouders en de professionals daarin. Misschien is opvoeden niet zo eenvoudig meer en zijn bepaalde veranderingen in de omgeving waarin opgevoed wordt niet te negeren. ‘Als er een levenstaak is die ouders in de regel altijd hebben aangekund, dan is het de opvoeding van kleine kinderen’ zegt Snik (p. 47). Dat geeft inderdaad te denken, maar zo’n historisch argument kan natuurlijk

niet van doorslaggevende betekenis zijn als blijkt dat ouders in onze tijd zelf zeggen steun bij die levenstaak goed te kunnen gebruiken.

Snik besteedt geen aandacht aan het feit dat de zorg voor de kinderen in de 0 tot 4-jarige periode binnen kinderdagverblijven en peuterspeelzalen, naast het kerngezin, een tweede pedagogische omgeving is geworden en gaat hiermee volkomen voorbij aan wat in 2007 al jaren realiteit is. Het gaat Snik om de verdeling en afbakening van taken tussen gezin en school, maar zijn verhaal blijft onduidelijk, omdat hij bijvoorbeeld niet helder naar leeftijd of naar ontwikkelingsfase differentieert. Dat is een omissie die we al te vaak bij niet-pedagogen aantreffen, maar waaraan zijn verhaal niet zou mogen lijden. Op die manier komen conceptuele onderscheidingen die Snik in dit verband maakt in de lucht te hangen. Wat moeten we bijvoorbeeld in dat verband met het onderscheid tussen functioneringsrechten en ontwikkelingsrechten? Dat onderscheid, dat hij bijvoorbeeld op pagina 52 maakt, tussen het recht van de volwassenen om hier en nu op een autonome wijze hun levensconceptie te vormen en ernaar te leven, en het recht om mede door opvoeding de voorwaarden te ontwikkelen om die autonomie mogelijk te maken heeft toch in een verhaal over de verdeling van pedagogische taken en verantwoordelijkheden tussen ouders en professionals geen functie.

Het gegeven dat ontwikkelingsrechten geleidelijk plaats maken voor functioneringsrechten heeft toch geen enkele betekenis voor het op afstand houden van de opdringerige professional in de periode waar Snik zich zo druk over zegt te maken.

Er wordt al geruime tijd door ouders geheel vrijwillig gekozen om de opvoeding te delen met professionals. Zij doen dat door hun kind naar een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf te brengen. Ouders maken deze keuze zelf en delen hierdoor de opvoedingstaak met vele professionals. Snik spreekt in zijn artikel eigenlijk nergens over deze taakverdeling en het delen van verantwoordelijkheid.

Sniks politiek-filosofische en conceptuele argumenten

Door de zeer aanvechtbare of hoogst onduidelijke empirische informatie komt de politiek-filosofische en de conceptuele analyse die er op volgen volkomen in de lucht te hangen. Een paar algemene opmerkingen daarover willen we hier toch nog wel maken.

Volgens Snik is het niet aan deskundigen om zich verantwoordelijkheden, zeggenschap en werkgelegenheid (!) toe te eigenen. De pedagogische taakverdeling is een taak van de wetgever als uitkomst van een politiek-filosofisch debat. Het is zeer de vraag of Snik met zijn artikel enige bijdrage aan dat debat geleverd heeft. Dat komt naar ons oordeel, doordat hij al te veel vastlegt voordat hij aan zijn filosofisch onderzoek begonnen is. Waarom zou een visie op de plichten van de staat met betrekking tot de rechten van kinderen en plichten en rechten van professionals in overeenstemming moeten zijn met de grondslagen van de

liberale staatsbemoeiing met het leven van de burgers? Door de verschillende varianten van opvattingen over die grondslagen, die hij in zijn verhaal de revue laat passeren, laat hij zelf zien dat die grondslagen minder helder en solide zijn dan voor een dergelijke redenering noodzakelijk is om succesvol te kunnen zijn. Hij benoemt ook allerlei uitgangspunten als onomstreden die volgens ons nu juist in het debat dat hij zegt te willen entameren ter discussie zouden moeten worden gesteld: 'Ik denk dat ik mag stellen dat we het er met elkaar over eens zijn dat opvoeding een primair goed is ...' (...) 'Ik denk dat we het er ook over eens zijn dat in een samenleving als de onze het formele onderwijs dat bestemd is voor kinderen vanaf 4/5 jaar tot 16/17 jaar een primair goed is (...). (...) En omdat het hier gaat om een primair goed wordt het onderwijs waarvoor de leerplicht bestaat door de overheid bekostigd (p.50).

In onze samenleving wordt onderwijs als een primair goed beschouwd. De periode van 0 – 4 jaar hoort daar niet bij. Het Nederlandse zorgideaal is dat van 'parental sharing'. De moeders nemen weliswaar feitelijk het grootste gedeelte van de zorg op zich, het ideaal is dat de vader hieraan een structurele bijdrage levert. De kinderopvang is veelal aanvullend voor twee of drie dagen. Volgens dit ideaal zijn werken en zorgen even belangrijk, maar wordt er ook vanuit gegaan dat goede zorg het beste thuis kan worden gegeven. Buiten Nederland zijn over dit onderwerp weer allerlei andere opvattingen in omloop. In Denemarken is het bijvoorbeeld algemeen geaccepteerd dat alle kinderen, vanaf het eerste jaar, voor vier of vijf dagen naar de kinderopvang gaan. Daar vigeert het zorgideaal van 'professional care'. In Vlaanderen daarentegen vigeert het zorgideaal van de 'surrogate mother', waarin benadrukt wordt dat zorg voor de kinderen het beste in een kleine setting gegeven kan worden (vgl. Kremer 2005, Kroneman 2007). Als men de ins en outs van de pedagogische taakverdeling tussen ouders en professionals conceptueel zinvol wil doordenken komt men er niet onderuit om de realiteit van dit soort, aan de nationale context gebonden, zorgidealen mee in beschouwing te nemen.

Ons belangrijkste bezwaar tegen de manier waarop Snik het privilege van de ouderlijke verantwoordelijkheid voor de opvoeding van de kinderen conceptueel probeert te onderbouwen is dat hij daarbij de voor handen zijnde sterke continentale pedagogische argumentatie volkomen negeert en in plaats daarvan te rade gaat bij een betrekkelijk onsamenhangend samenstel van deelargumenten, dat hij aan werk van Angelsaksische filosofen ontleent. Die sterke continentale pedagogische argumentatie is terug te vinden in de theorie over de pedagogische relatie uit het begin van de vorige eeuw die door Ben Spiecker eind jaren zeventig opnieuw werd gemunt, bij de tijd gebracht en door hem ook succesvol in het Angelsaksische taalgebied werd uitgezet. Daar steekt bijvoorbeeld de bijdrage van Frankfurt over ouderliefde, die Snik aanhaalt, hoe sympathiek die misschien ook is, flets bij af, omdat juist de doorslaggevende argumenten erin ontbreken. Dat geldt ook voor Sniks gedocumenteerde rehabilitatie van de loyaliteitsmoraal, waarmee hij weliswaar onmogelijke consequenties van een rechtvaardigheidsethiek weet te corrigeren, maar de bijzondere aard van de pedago-

gische relatie nog altijd niet in de kern raakt. Ook voor de nu ongefundeerde verwijzingen naar 'onze natuur' bijvoorbeeld is in de continentale filosofie een veel betere basis te vinden.

Snik schetst van zijn tegenstanders binnen en buiten de wetenschap zo'n vertekend beeld dat het zeer de vraag is of hij een bijdrage heeft geleverd aan het debat dat hij zegt te willen voeren. Het is zeer aannemelijk dat die tegenstanders na lezing van zijn verhaal van elk verder gesprek zullen willen afzien. Theoretische pedagogen zullen, als ze serieus aan een zeer relevant publiek debat over verdeling van pedagogische taken en verantwoordelijkheden tussen ouders en professionals willen deelnemen, zich empirisch beter moeten informeren én hun conceptuele verhandelingen gericht moeten inzetten dan Snik doet. Daarmee zijn meteen de twee basale eisen gegeven waaraan een artikel dat een dergelijk debat beoogt aan te gaan in een tijdschrift als *Pedagogiek* wat ons betreft in ieder geval moeten voldoen.

Noten

- 1 Zie *Pedagogiek*, 27, pp. 45-69.
- 2 Het eigen standpunt hebben we elders in extenso onderbouwd: zie Levering, 2007. Het lectoraat Algemene Pedagogiek van de Fontys Hogeschool Pedagogiek doet nu sinds ruim drie jaar onderzoek naar de pedagogische taakverdeling tussen ouders en kindercentra. Zie bijvoorbeeld Levering 2004 en Kroneman 2007.
- 3 Die controverser is nog lang niet verdwenen. Op 30 november 2007 in Zwolle onder de titel "Mythes in het onderwijs" een congres georganiseerd, dat door tegen de 600 mensen werd bezocht, en waar Snik veel medestanders had kunnen vinden. Op 24 januari 2008 werd in Amsterdam het congres "VVErsterk" gehouden, waar onder de 1050 bezoekers de tegenstanders in de meerderheid waren.
- 4 70% van de twee en driejarige peuters gaat voor minimaal twee ochtenden naar een peuterspeelzaal (Regioplan 2001). 26.6 % van alle 0 – 4 jarigen maakt gebruik van een voorziening voor dagopvang (Regioplan 2007).
- 5 Vgl. Levering 2007, pp.15-20.

Literatuur

- Kroneman, M. (2007). Een proces van sociaal maken'. Leidsters en ouders over pedagogische kwaliteit in de kinderopvang. In Hilda Amsing, Nelleke Bakker, Pauline Schreuder, Greetje Timmerman & Jeroen J.H. Dekker (red.), *Over pedagogische kwaliteit. Historische en theoretische perspectieven op goed onderwijs en goede opvoeding* (pp. 103 – 114). Amsterdam: SWP
- Levering, B. (2004). *Het eeuwige feit-norm probleem in de pedagogiek. (Oratie Fontys Hogescholen 1 oktober 2004)*, Amsterdam: SWP.
- Levering, B. (2007). In het belang van het kind gezien vanuit het perspectief van het kind. In Bas Levering & Andreas Kinneging *In het belang van het kind gezien vanuit het kind en gezien vanuit de overheid.* (pp. 9-36) Amsterdam: SWP.
- Meijer, W.A.J. (2000). De professionalisering van de voorschoolse kinderopvang in Nederland. In Hans de Frankrijker, e.a. (red.), *Gezin. Morele opvoeding en anti-sociaal gedrag. Thema's uit de empirische, wijsgerige en historische pedagogiek. Bijdragen aan de 9^e landelijke pedagogendag.* (pp.130-136) Amsterdam: SWP.

- Meijer, W.A.J. (2006) De verschooning van het kinderleven. Een (herhaalde) oproep tot pedagogische bescheidenheid. In Sieneke Goorhuis-Brouwer & Bas Levering (red.), *Dolgedraaid. Mogen peuters nog peuteren en kleuters nog kleuteren?*(pp. 70-82) Amsterdam: SWP.
- Website: <http://www.minocw.nl>. Eindrapport basisgegevens kinderopvang. (Regioplan: Beleidsonderzoeksbureau sept. 2007) in opdracht van het ministerie van OCW Geraadpleegd, 15 oktober 2007.
- Eindrapport basisgegevens Peuterspeelzalen. (Regioplan: Beleidsonderzoeksbureau, 2001) in opdracht van het ministerie van OCW Geraadpleegd 15 oktober 2007.